

FOLKLOR'UN BABASI, "STİTH THOMPSON"

(1885-1976)*

Richard M. DORSON

Çeviren: Nebi ÖZDEMİR

Stith Thompson'un ölümünden sonra anısına yazılan yazılarda "Folklor'un Babası" deyimini bütün yazarlar tarafından ortak olarak kullanılmıştır. Pek çok vasıflarıyla bu ortak deyim, O'nun bilimsel kariyerini özetlemektedir. Elbette, O'ndan önce de Avrupa'da Folklor çalışmaları vardı. Grimm Kardeşler, haklı olarak bu sahanın kurucuları olarak kabul edilmelidir. 19. Asrın sonu ile 20. asrın başında, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Amerikalı Kızılderililerin mitolojisi, zenci şarkı ve hikayeleri, yöresel ağızlar, halk türküleri ve Pensilvanya Alman gelenekleri ile ilgili farklı, müstakil derleme ve incelemeler, bazı kişilerin ve akademisyenlerin dikkatini çekmişti. Fakat, hiç kimse folkloru bir bilim dalı olarak kavramamıştı. Stith Thompson'un buradaki rolü, folklorun meşruluk kazanmasına, Indiana Üniversitesi'nde bir yer verilmesine ve böylece kendi çalışması ile genç meslektaş ve öğrencilerinin milli sınırlar içinde ve uluslararası alanda tanınmalarına zemin hazırlamasıdır. I. Dünya Savaşı'ndan önce folklor çalışmalarının yaygın olduğu İngiltere ve Fransa'da, bu konuyu akademik seviyeye oturtacak bir Stith Thompson'un yokluğu yüzünden, bu bilim dalı ancak günümüzde meşruluk kazanmıştır.

Stith Thompson, Kentucky'nin Nelson ilçesinde, 7 Mart 1885'te doğdu. On iki yıl sonra ailesi Indianapolis'e göç etti. Stith

Thompson, 1903'den 1905'e kadar bu şehirdeki "Butler College" a devam etti. Kentucky'deki iki yıllık bir lise öğreniminden sonra, Wisconsin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1909 yılında "The Return from the Dead in Popular Tales and Ballad (Halk Masalları ve Türkülerinde Öldükten Sonra Dirilmek) adlı yüksek lisans tezini de bu üniversitede Arthur Beatty'nin rehberliğinde hazırladı. Oregon, Portland'da bir oduncu kampında çalışırken iki yıl süre ile lise öğretmenliği yaptı. Burada odunculardan hem Norveççe öğrendi hem de daha sonra hakkında Journal Amerikan Folklore'da yazı yazdığı Paul Bunyan ile ilgili bilgiler edindi. 1911-1912 yıllarında Berkeley'deki California Üniversitesi'nin lisans üstü programına devam etti ve "The Idea of the Soul in Teutonic Popular Tales and Popular Ballads" (Eski Alman Halk Masalları ve Türkülerindeki Ruh Fikri) adlı çalışmasıyla İngiliz edebiyatında da master derecesi kazandı. California'nın, Sacramento şehrinde yaşayan bir tüccarın sağladığı bursla. 1912-1914 yılları arasında Harvard'da George Lyman Kittredge'in teklifiyle doktora tezini "European Tales Among the North American Indians" (Kuzey Amerika Kızılderilileri Arasındaki Avrupa Menşeli Masallar) konusunda hazırladı. Bu tez 1919 yılında basıldı. Thompson, üniversite öğretim üyeliği kariyerine 1914'den 1918'e kadar İngilizce asistanı olarak ça-

* Journal American Folklore, Ekim-Kasım 1977, Cilt: 90, Sayı: 358: 3-7 s.

lıştığı Texas Üniversitesi'nde başladı. Austin'de 1915 doğumlu bir de oğlu olan John A. Lomax'ın evinin bir odasında oturdu. Bu dönemde John Lomax ve arkadaşları ile birlikte "Texas Folklore Society" (Teksas Folklor Kurumu) yi kurdular ve Thompson 1916'da, bugüne kadar devam eden serilerin ilkinin hazırladı. 1918'den 1920'ye kadar Colorado College'da, 1920'den 1921'e kadar Maine Üniversitesi'nde kısa dönemlerle çalıştıktan sonra, Indiana Üniversitesi'nde İngilizce doçenti ve Kompozisyon Bölümü Başkanı olarak göreve başladı ve 1955'teki emekliliğine kadar burada çalıştı.

Indiana'da geçirdiği yıllarda gittikçe artan bir şekilde dikkatini folklor ilmine yöneltti. 1928'de Antti Aarne'nin "The Types of Folktale" (Masal Tipleri) adlı eserinin tercümesini ve düzeltilmiş baskısını ve 1929'de bir motif tasnif sisteminin kullanıldığı "Tales of the North American Indians" (Kuzey Amerika Kızılderililerinin Masalları) adlı antolojiyi yayımladı. "Motif-Index of Folk Literature" (Halk Edebiyatı Motiflerinin İndeksi) adlı folklor sahasında kilometre taşı olan çalışması da 1932-1937 yılları arasında 6 cilt halinde çıktı. Anlatım türü alanında eşdeğer halk hikayesi çalışması olan ve halk hikayesi geleneğinin karakterini açıklayan, eşsiz "The Folktale" (Halk Hikayesi) adlı eserini 1946'da tamamladı.

Aynı zamanda, üniversite bünyesinde folklorun bir ilim dalı ve araştırma konusu olarak gelişmesinde rol oynadı. 1942'de bu konuya ilgi duyan araştırmacılar ve öğrenciler için bir folklor yaz okulu açtı. Bu, yeni ve gelişmemiş sahaya tutarlılık ve hız kazandıran yaratıcı, iyi planlanmış bir fikirdi. Emekliliğine kadar, her yaz düzenlenen bu kursları desteklemeye devam etti. Seçkin yabancı bilim adamlarını, 1950'de düzenlenen "Mid-Century Inter-

national Folklor Conference" (Asır Ortası Uluslararası Folklor Konferansı) na davet etti ve 1953'te "Four Symposia on Folklore" (Folklorla ilgili Dört Sempozyum) adıyla yayımlanan konferans tutanaklarını baskıya hazırladı. Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi Dekanı iken, 1949'da Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk defa folklorla ilgili bir doktora programı hazırladı. Bölümlerarası bir kurulca yürütülen bu folklor programında ilk doktora derecesi (Ph. D.) Warren E. Roberds'a verildi. Üniversite kütüphanesinde müstakil bir folklor koleksiyonunun oluşturulması, folklorla ilgili monografik çalışma serisinin başlatılması ve bir folklor arşivinin kurulması, Stith Thompson'un gerçekleştirdiği diğer ilkler arasındadır. Thompson'un başarılarının devamında, O'nun uluslararası üstünlüğünü kabul edip Bloomington'da kalmasını ve 1939'da New York Üniversitesi'nden gelen teklifi reddetmesini sağlayan ve aynı zamanda Indiana Üniversitesi Başkanı da olan Herman B. Wells'in katkısı ve desteği vardır. Stith Thompson, Amerika Birleşik Devletleri akademik hayatının en önemli ve seçkin ünvanı olan "Distinguished Service Professor" ünvanı ile birlikte İngilizce ve folklor profesörü olarak da adlandırıldı.

1955'te emekli olduğunda, Thompson hââ dinçti ve yirmi yıldan fazla bir süre daha folklor sahnesinde önemli bir rol oynamaya devam etti. 1955-1958 ve 1961 yıllarında "Motif-Index of Folk Literature" ile "The Folktale" adlı eserlerinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskılarını, Jonas Balys ile bir çeşit motif indeksi olan "The Oral Tales of India"yı, yine 1958'de Warren Roberts ile bir tür ideks olan "Types of Indic Folktales" adlı çalışmalarını yayımladı. Prof. Thompson bu son iki indekste, Benfey'nin "Avrupa'nın başlıca büyük masallarının Hind menşeli olduğu"

şeklindeki hipotezini kontrol edecek bir yöntem hazırlamak amacıyla Hindistan'ın halk masallarının tasnif görevini de üstlendi. 1968'de, 83 yaşında bir başarı olarak kabul ettiği "One Hundred Favorite Folktales" adlı son antolojik çalışmasını yayımladı. Stith Thompson emeklilik yıllarında Texas, Kansas, Hawai üniversitelerinde misafir profesör olarak çalıştı ve uluslararası seyahatlerle araştırma konferanslarına devam etti. Başlangıçta tek odada faaliyet gösteren ve bölümlerarası dayanışma ile kurulan bir programdan, üç bina üzerine kurulmuş bağımsız bir bölüm haline getirdiği folklor programını izleyerek hayatına devam etti. Stith Thompson'a, Nort Carolina Üniversitesi (1946), Indiana Central College (1953), Kentucky Üniversitesi (1958), Chirsitan Albrecht University of Kiel (1959) ve Indiana Üniversitesi tarafından onursal dereceler verildi.

Stith Thompson'un folklor alanındaki başarısı, bilim adamlığı, kuruculuk ve koordinatörlük gibi farklı fakat birbirini tamamlayan yeteneklerinden kaynaklanmaktaydı. Thompson'un ilminin özünü, Tarihi-Coğrafi Metod'un uygulanması için derlenmiş olan karmaşık masal kümesinin çözümlenmesi meydana getirir. Prof. Thompson'un amacı, kompleks halk masallarının hayatını ve coğrafi dağılımını belirleyen araştırmalara rehberlik edilecek masal incelemelerini bilimsel bir temele oturtmaktır. Stith Thompson'un Avrupa ve Hindistan masal indeksleri ile sembolist yorumlarının ve masal icracılarının ilmi olmayan çalışmalarının düzeltilmesi amaçlanmıştır. Bir gün öğrencinin biri O'na çocuklar için yazılan masal kitapları hakkında ne düşündüğünü sormuştu, O da sert bir tarzda, içlerinde ne olduğunu bilmediği için incelemelerinde bunları kullanmadığını belirtmişti. Başlangıç-

ta "masal ve folklorun diğer bütün sözlü ürünlerinin yaşatıldığı gibi aynen basılması gerektiği" fikri akademisyenleri bile şaşırtmıştı. Thompson'un, ilk derlemelerinden olan "Tales of the Noth American Indians" (Kuzey Amerika Kızılderililerinin Masalları) adlı elyazması çalışması daha sonra bu görüş doğrultusunda Harvard Üniversitesi tarafından basılmıştır.

Prof. Thompson tip ve motif indekslerinin düzenlenmesinde esas olarak, sıhhatli saha derlemeleri ile milli folklor arşivlerine itibar etmiştir. Stith Thompson'un indekslerindeki bibliyografyalar, otantik kaynaklar için rehber niteliğindedir. Hiç kimse O'nun 6 ciltlik "Motif-İndeks of Folk Literature" adlı çalışmasını değersizlik ve boş şeylikle suçlayamaz. Thompson'un bu eseri folklor sahasında bir anıt çalışmadır. Stith Thompson'un idaresinde motif araştırmaları yapmak güzel sanatlarla uğraşmak şeklinde gelişmiştir. Öğrencileri ve meslektaşları kütüphanede benzer motif çalışmaları yaparlarken geleneksel anlatım türleri hazinelerini de gözden geçirdiler. Thompson bütün bu yeni verileri ve örnekleri kitabının yeni baskısında değerlendirmiştir. Prof. Thompson Indiana Üniversitesi'nin kütüphanesinde 40 numaralı odasında öğrencilerinin ve melektaşlarının yaptığı bütün motif cetvellerini büyük bir titizlikle inceler, şüpheli gördüğü motifleri çalışmasının dışında tutardı. Bu çalışma o kadar kapsamlı ve geniş hacimliydi ki, 6. ciltin sonuna eklenen alfabetik katalog bir uzmanın iki yılını almıştı. Stith Thompson diğer bilim adamları gibi kendisini sadece bir konu ile sınırlamadı ve bir çalışmasını tamamlar tamamlamaz dikkatini kitaplarının genişletilmiş baskılarına ve yeni araştırmalara yöneltti.

En sonunda, Bengt Holbek'in 1964'te Atina'da düzenlenen "International Congress of Folk Narrative Research" (Millet-

lerarası Masal Araştırması Konferansı) de ifade ettiği "tip ve motif indekslerinde iç tutarsızlıklar bulunduğu" şeklindeki eleştirisi ile Fonksiyonalist ve bağlamsalıcı (Contextualist) okulları masal anlatıcılarına önem verilmediği, malzemenin kuru kemik yığına indirildiği ve müstehcen motiflerin atıldığı" nı belirten eleştiriler işitildi. Thompson cevabında, tip ve motif indekslerinde iç tutarsızlıklar bulunduğunu kabul etti, ayrıca kendilerinin bir telefon rehberi tarzında çalıştıklarını, bu indekslerin bilim adamları için el kitabı niteliğinde olmasının amaçlandığını ve son çalışma olmadığını, müstehcen motifleri de basit bulduğu için çalışmasına dahil etmediğini" belirtti.

Stith Thompson, sadece folklor çalışmalarını sağlam bir temele oturtmakla kalmamış aynı zamanda bu çalışmaların ilim alemince de kabul görmesini sağlamıştır. Thompson, pek çok Avrupa ülkesinde folklor çalışmalarına verilen büyük değerin ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ihmal edilmişliğinin bilincindedir. Bundan dolayı, doktora programları, yaz okulları ve folklor profesörlüğü esnasında bütün gücünü bu ihmalin düzeltilmesine harcadı. Tanınmayan bir bilim dalı için destek bulmaktaki başarısı, 'Onun akademik toplumdaki itibarından ve Amerikan üniversitesinin idari yapısı ile ilişkilerindeki politik yeteneğinden kaynaklanmaktaydı. Asıl bölümü olan İngilizce Bölümü'nü başarılı bir şekilde kurdu ve birkaç ders kitabı ile antolojinin hazırlanmasında da çabı gösterdi: "British Poets of the Nineteenth Century" (1920) (19. Asır İngiliz Şairleri), "Our Heritage of World Literature" (1929) (Dünya Edebiyatındaki Bakıyemiz), "English Literature and its Backgrounds" (1939) (İngiliz Edebiyatı ve Kaynakları), Stith Thompson, kısa sürede bilimsel kurumlarca tanınan bir kişi oldu

ve 1936'da "The American Folklore Society" (Amerikan Folklor Kurumu) başkanlığına 1947'de prestiji yüksek "American Philosophical Society" (Amerikan Felsefe Kurumu) üyeliğine seçildi. Üniversite otoriteleri nezdinde ve özellikle Indiana Üniversitesi'ndeki Stith Thompson'un itibarının yükselmesinde katkıları olan Indiana Üniversitesi Başkanı Wells, O'nun yeteneklerini 1947-1950 döneminde Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi Dekanlığı'na ve daha sonra da Kampüs'e misafir konferansçı davet eden "Patten Foundation Committee" nin başkanlığına atayarak kabul etmiştir. Stith Thompson'un kişiliği ve itibarı, folklorun meçhul ve şüpheli görülen çalışma sahasına güven kazandırmıştır.

Bilim adamı ve yönetici olarak Stith Thompson, şiddetle uluslararası ilişkilerin önemini belirtti. Thompson, 1914'te Harvard'taki doktora tezi çalışmaları sırasında, Antti Aarne'nin "Verzeichis der Marchentypen" (Masal Tipleri İndeksi) adlı çalışmasının 4 yıl önce Folklore Fellows Communications'da yayınlandığı konusunda bilgileri olmayan fakültesindeki danışmanları yüzünden nasıl engelendiğini sık sık anlatırdı. Bu yüzden daha sonraki yıllarda Avrupalı folklorcularla arkadaşlıkların kurulması ve geliştirilmesi için çaba sarfetti. 1926-1927'li yıllarda, işlerinde Aarne'nin indeksinin gözden geçirilmesi için kendisini cesaretlendiren Kaarle Krohn'un da bulunduğu birkaç Avrupalı folklorcu ile tanışmak için Avrupa'ya gitti. Thompson, düzenli olarak Avrupa şehirlerinde yapılan uluslararası folklor kongrelerine katıldı ve bu kongrelere katılanları Boomington'a davet etti. Araştırması, indeks sisteminin esaslarını biçimlendiren masal monografilerine, koleksiyonlarına ve arşivlerine sahip deniz aşırı bilim adamları ile olan yakın temaslarına yabancı dil öğrenmelerini ve Dublin, Helsinki, Ko-